

## ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕГІОНУ

### FORMING OF A FAVORABLE INVESTMENT CLIMATE OF THE REGION

**Товт Т.Й.**

кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри менеджменту  
та управління економічними процесами,  
Мукачівський державний університет

**Tovt Tetyana**

PhD in Economics, Associate Professor,  
Associate Professor, Department of Management and  
Management of Economic Processes,  
Mukachevo State University

*У статті розглянуто особливості формування інвестиційного клімату регіону. Узагальнено підходи до визначення поняття «інвестиційний клімат». Проведено аналіз тенденцій розвитку сучасного стану та проблем іноземного інвестування в Закарпатській області, зокрема динаміки та розподілу прямих іноземних інвестицій за країнами-інвесторами, галузями економіки. Визначено, що обсяги та ефективність використання інвестицій виступають ключовим чинником соціально-економічного розвитку регіону, зростання його потенціалу та підвищення конкурентоспроможності в сучасних умовах. За результатами досліджень представлено авторський підхід до визначення ключових елементів формування сприятливого інвестиційного клімату та запропоновано основні напрями підвищення його привабливості в межах транскордонного регіону.*

**Ключові слова:** регіон, інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, іноземні інвестиції, інвестиційний імідж, регіональна інвестиційна політика.

*В статье рассмотрены особенности формирования инвестиционного климата региона. Обобщены подходы к определению понятия «инвестиционный климат». Проведен анализ тенденций развития современного состояния и проблем иностранного инвестирования в Закарпатской области, в частности динамики и распределения прямых иностранных инвестиций по странам-инвесторам, отраслями экономики. Определено, что объемы и эффективность использования инвестиций выступают ключевым фактором социально-экономического развития региона, роста его потенциала и повышения конкурентоспособности в современных условиях. По результатам исследований представлен авторский подход к определению ключевых элементов формирования благоприятного инвестиционного климата и предложены основные направления повышения его привлекательности в пределах трансграничного региона.*

**Ключевые слова:** регион, инвестиции, инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, иностранные инвестиции, инвестиционный имидж, региональная инвестиционная политика.

*The article the current trends in the formation of the investment climate of the region is considered. The concept of «investment climate» have been summarized and specialized, own definition for this category have been proposed. In particular, investment climate is a general description of the totality of social, economic, institutional, legal, political and cultural conditions, which ensure the attractiveness and the feasibility of investing in the particular economic system (country, region). The major requirements for the formation of the processes of evaluation and analysis of investment climate of region have been identified. The main factors that should be taken into account in the process of reviewing the investment climate of region as an object of analysis have been specialized. It is proved that creating a favorable investment climate in the region is one of the most important conditions for attracting investment. Favorable investment climate should provide protection to investors from investment risks meaning unexpected loss of income and capital. The problems and prospects of foreign direct investment in Transcarpathia are analyzed. Transcarpathian region is studied as a subject of creating a favorable environment for investment activity taking into account specifics and peculiarities of the territory. The dynamics, investor countries, industries,*

*distribution territories of foreign direct investment in Transcarpathian region are analyzed. It is determined that the magnitude and efficiency of investment are key to socio-economic development of Transcarpathian region, growing the potential and increasing competitiveness in modern market conditions. Given of the importance of investing in socio-economic development of the region, is investigated the flow of foreign direct investment in the Transcarpathian region and the main trends in this area. According to the results of studies, is presents the author's approach to forming of the key elements of favorable investment climate and provides the main directions of improving its attractiveness within a cross-border region – Transcarpathia.*

**Key words:** *region, investment, investment climate, investment attractiveness, foreign investment, investment image, regional investment policy.*

**Постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних реаліях розвитку національної економіки інвестиційний клімат є вкрай несприятливим для іноземних та вітчизняних інвесторів, що зумовлено: військовими діями на сході нашої країни, політичною нестабільністю, відсутністю цілеспрямованої стратегії залучення іноземного капіталу у вітчизняну економіку, низьким рівнем захисту прав та законних інтересів інвесторів, негативним міжнародним інвестиційним іміджем держави. Усе це призвело до того, що в Україні тривалий час спостерігається значний дефіцит внутрішніх фінансових ресурсів і недостатні обсяги залучення іноземних інвестицій. У цих умовах проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату набувають актуальності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. До проблем інвестицій, інвестиційної діяльності, інвестиційного процесу, інвестиційного клімату звертається багато вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: Т.Є. Воронкова, М.П. Денисенко [3; 9], А.А. Пересада [6], І.Б. Скворцов [7], В.Г. Федоренко [3; 9] та ін. Регіональні аспекти формування інвестиційного клімату та їхній вплив на інвестиційно-інноваційну активність суб'єктів господарювання розглянуто в працях Б.А. Карпінського [4], І.Б. Скворцова [7], О.Є. Федорчака [10] та ін.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми**, котрим присвячується означена стаття. Разом із тим вивчення зазначених джерел свідчить про те, що низка питань, пов'язаних із визначенням сутності поняття «інвестиційний клімат регіону», його структурних складників і напрямів формування сприятливого інвестиційного клімату, залишається невирішеною. Отже, існує потреба в подальших теоретико-практичних дослідженнях у цьому напрямі.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є аналіз тенденцій розвитку інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання за матеріалами Закарпатської області та визначення шляхів формування сприятливого інвестиційного клімату регіону.

**Виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Важливим стратегічним завданням розвитку регіону є створення сприятливого інвестиційного клімату, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення в міжнародний поділ праці, можливості модернізації регіональної економіки на інноваційній основі та ін.

Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлюють привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему (економіку країни, регіону, підприємства) [5, с. 367].

Варрік Сміс та Мері Халвард-Дреймер розглядають інвестиційний клімат як набір притаманних даній місцевості чинників, що забезпечують можливості та стимули до ефективного інвестування [1].

Поняття «інвестиційний клімат» включає систему орієнтирів, у межах якої відбувається інвестиційний процес і яка визначає напрями ефективного використання інвестицій. До основних орієнтирів належать: стан економіки країни, рівень стабільності законодавчої бази, рівень розвитку інвестиційної інфраструктури, валютна й фіскальна політики, стан фінансово-кредитної системи та інвестиційного ринку, рівень розвитку продуктивних сил, інвестиційна активність населення, статус іноземного інвестора та інші чинники.

Основні підходи до визначення інвестиційного клімату різними науковцями систематизовано в роботі О.Є. Федорчака [10]. Зокрема, згідно з комплексним підходом до трактування сутності інвестиційного клімату, останній орієнтований на створення сприятливих умов як для внутрішніх, так і для іноземних інвесторів.

Під інвестиційним кліматом розуміють сукупність політичних, правових, економічних, соціальних умов, що забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та іноземних інвесторів.

На думку Б.А. Карпінського, «інвестиційний клімат – комплекс політичних, соціальних, інфраструктурних елементів, які дають у своєму сумарному прояві синергетичний ефект» [4]. У цьому визначенні нам імпонує теза про те, що чинники інвестиційного клімату у своєму сумар-

ному прояві утворюють синергетичний ефект, який виявляється у максимальному залученні інвестиційних ресурсів на певну територію.

Тому до основних складників формування сприятливого інвестиційного клімату регіону можна віднести:

- розвиток прикордонної інфраструктури: кількість та оснащення пунктів переходу через державний кордон, розвиненість транспортних мереж і телекомунікацій, якість доріг та доступність придорожного сервісу, розгалуженість мережі залізничних колій і модернізованість рухомого складу залізниць, наявність авіаційного сполучення між основними центрами регіону та ін.;

- стан наявного природно-ресурсного потенціалу: можливості його ефективного використання в процесі реалізації регіональних інвестиційних проєктів, сприяння органів місцевого самоврядування по обидва боки кордону виділенню земельних ділянок та інших природних ресурсів для здійснення інвестиційних проєктів та ін.;

- рівень інституційного забезпечення співробітництва суб'єктів господарювання: наявність і різноманітність підписаних міжрегіональних угод, використання можливостей програм транскордонної співпраці, успішність діяльності єврорегіонів, узгодженість стратегічних орієнтирів розвитку прикордонних територій по обидва боки кордону, наявність розроблених інвестиційних пропозицій для іноземних інвесторів та ін.;

- якість людського капіталу: вікова структура населення регіону, рівень та соціальні стандарти його життя, стан здоров'я, наявність професійних навичок, трудова дисципліна, ділова культура, вміння спілкуватися із сучасними технологіями, володіння правовими та управлінськими знаннями, бажання навчатися й розвиватися та ін.;

- розвиток транскордонного бізнесу, поширеність ділової ініціативи й підприємницької активності в регіоні, наявність середовища потенційних контрагентів, посередників і споживачів та ін.;

- розвиненість фінансово-банківської мережі та системи небанківських фінансово-кредитних установ у регіоні, можливість проведення інвесторами швидких фінансових трансакцій, доступність кредитних ресурсів і страхових послуг та ін.;

- якість наявної науково-освітньої бази регіону, яка спроможна здійснювати підготовку висококваліфікованих кадрів, підвищення їхнього професійного рівня та перепідготовку фахівців, формувати регіональне інноваційне середовище та ін.

Вищенаведені складники інвестиційного клімату регіону перебувають у тісному взаємозв'язку між собою, здійснюючи при цьому синергетичний вплив на поведінку вітчизняних та іноземних інвесторів, і впливають на прийняття ними рішень щодо вибору пріоритетних напрямів реалізації інвестиційних проєктів у регіоні, обсягів вкладання інвестиційних ресурсів, сфери їх застосування та ін.

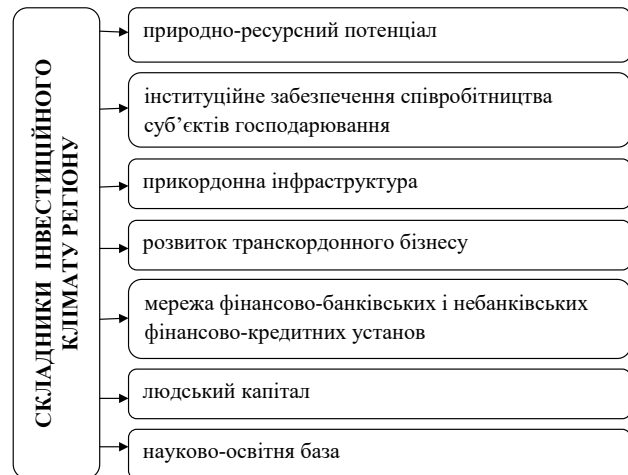


Рис. 1. Складники формування сприятливого інвестиційного клімату регіону

Сприятливий інвестиційний клімат є важливим чинником залучення прямих іноземних інвестицій в економіку регіону. Розглянемо особливості цього процесу за матеріалами Закарпатської області.

За статистичними даними, у 1994 – першому півріччі 2019 р. в Закарпатську область залучено 350,3 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (13-е місце серед областей України). У розрахунку на одну особу населення внески становили 279,2 дол. США (12-е місце серед регіонів України) [2].

Як бачимо, станом на 01.07.2019 в економіку області вкладено 7,8 млн дол. США прямих іноземних інвестицій, що на 11,0 млн дол. США, або в 2,4 рази, менше аналогічного періоду 2018 р. (рис. 2).

Обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку Закарпаття з країн Європейського Союзу, на 01.07.2019 становив 270,7 млн дол. США (77,3% загального обсягу) та з інших країн світу – 79,6 млн дол. США (22,7%).

У Закарпатській області працюють інвестори із 45 країн світу, на 10 з яких припадає понад 86,0% загального обсягу прямих іноземних інвестицій (рис. 3).

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій надійшли з: Нідерландів – 77,5 млн дол. США (22,1% загального обсягу), Німеччини – 43,3 млн дол. США (12,4%), Японії – (10,5%), Польщі – 36,4 млн дол. США (10,4%), Австрії – 28,6 млн дол. США (8,2%), США – 27,5 млн дол. США (7,9%), Угорщини – 20,0 млн дол. США (5,7%), Італії – 10,9 млн дол. США (3,1%), Мальти – (3,5%), Кіпру – 8,4 млн дол. США (2,4%).

Як бачимо, до основних країн-інвесторів, на які припадає 71,5% загального обсягу прямих іноземних інвестицій належать Нідерланди, Німеччина, Японія, Польща, Австрія та США.



Рис. 2. Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій у Закарпатську область у першому півріччі 2012–2019 рр., млн дол. США

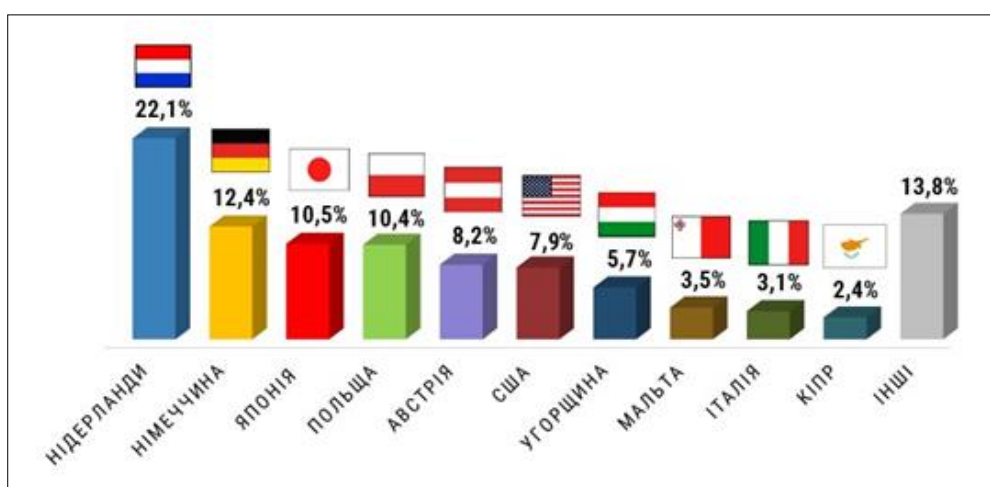


Рис. 3. Географічна структура залучених іноземних інвестицій у Закарпатську область станом на 01.07.2019

Прямі іноземні інвестиції за видами економічної діяльності в Закарпатській області розміщені так:

- промисловість – 79,6% (загального обсягу);
- оптова та роздрібна торгівля, ремонт транспортних засобів і мотоциклів – 2,4%;
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6,1%;
- сільське господарство, лісове та рибне господарство – 0,8%;
- будівництво – 0,5%;
- операції з нерухомим майном – 5,9%;
- тимчасове розміщення й організація харчування – 1,9%;
- діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 2,0%;
- інші види – 0,8% (інформація та телекомунікації, фінансова та страхова діяльність, професійна, наукова та технічна діяльність, освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги) (рис. 4).

Як бачимо, найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій були спрямовані в підприємства: промисловості – 79,6% загальнообласного

обсягу, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 6,1% та операцій із нерухомим майном – 5,9%.

Промислові підприємства, які залучили найбільше іноземних інвестицій, здійснюють свою діяльність щодо виробництва електроустаткування до двигунів (ТОВ «Ядзакі Україна», ТОВ «ДжейбілСьоркітЮкрейнЛімітед», ТОВ «Джен-терм Україна», ТОВ «Платі ЮкрейнЛімітед»); пошиття верху автомобільних сидінь (ТОВ «Гроклін Карпати»); виробництва лиж (ТОВ «Фішер-Мукачево», ТОВ «Бліцартпродукціон») та ін.

У 2019 р. в Закарпатській області функціонує майже 600 підприємств з іноземними інвестиціями. Це свідчить про те, що Закарпаття має імідж інвестиційно привабливого регіону.

У жовтні 2019 року в м. Ужгород відбувся п'ятий щорічний інвестиційний форум «Закарпаття – бізнес у центрі Європи», в якому взяли участь місцеві та закордонні інвестори [8]. Цей традиційний захід здійснюється у форматі презентацій проєктів і панельних дискусій, на яких обговорюють актуальні проблеми розвитку області, питання стимулювання інвестиційної



Рис. 4. Структура залучення іноземних інвестицій у Закарпатську область за видами економічної діяльності на 01.07.2019

діяльності, інвестиційні паспорти об'єднаних територіальних громад та стратегії їхнього розвитку.

В умовах погіршення економічної ситуації в світі та зниження показників інвестиційної привабливості України за останні роки провідні іноземні компанії виявляють зацікавленість до Закарпаття, насамперед як транскордонного регіону.

При цьому основними проблемами формування сприятливого інвестиційного клімату Закарпаття є слабкий розвиток прикордонної інфраструктури, невідповідне інституційне забезпечення інвестиційної діяльності, низька якість людського капіталу, слабка науково-освітня база та проблеми в розвитку підприємницького середовища прикордонного регіону.

Саме тому необхідно створити умови для підвищення інвестиційної привабливості нашого регіону з метою залучення іноземних інвестицій у майбутньому. Для цього діяльність місцевих органів влади та управління повинна бути спрямована на:

- здійснення постійного моніторингу та аналізу інвестиційної діяльності в регіоні;
- розширення поінформованості іноземних інвесторів щодо можливостей вкладення коштів у привабливі галузі економіки регіону (туризм, приладобудування, транспорт і транспортні мережі, логістика, мала гідроенергетика, аграрний та фінансовий сектори, харчова промисловість, будівництво, торговельні мережі);
- підвищення обізнаності міжнародних ділових кіл про соціально-економічний потенціал та інвестиційні можливості підприємств регіону з визначенням пріоритетних заходів, спрямованих на досягнення цієї мети;
- координацію діяльності органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та орга-

нізацій області щодо підвищення рівня економічного розвитку і поширення інформації про інвестиційний імідж Закарпаття у світі.

**Висновки** з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження дало змогу зробити такі висновки:

по-перше, визначено, що в загалом інвестиційний клімат регіону є сукупністю обставин та умов здійснення інвестиційної діяльності на певній території;

по-друге, виділено складники формування інвестиційного клімату регіону: стан наявного природно-ресурсного потенціалу, рівень інституційного забезпечення співробітництва суб'єктів господарювання, розвиток прикордонної інфраструктури і транскордонного бізнесу, розвиненість фінансово-банківської мережі та системи небанківських фінансово-кредитних установ, якість людського капіталу та наявної науково-освітньої бази регіону;

по-третє, обґрунтовано, що вищенаведені елементи інвестиційного клімату регіону взаємопов'язані між собою, а це визначає їхній синергетичний вплив на поведінку вітчизняних та іноземних інвесторів і впливає на прийняття ними рішень щодо вибору пріоритетних напрямів реалізації інвестиційних проєктів у регіоні, обсягів вкладання інвестиційних ресурсів, сфери їх застосування та ін.

Аналіз тенденцій розвитку іноземного інвестування Закарпатської області може бути основою для уточнення концепції регіональної політики щодо залучення іноземних інвестицій, виділення її сильних і слабких сторін, узагальнення інформації про рейтинги інвестиційної привабливості регіону, що може бути предметом подальших наукових досліджень у даному напрямі.

**БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:**

1. Smith W., Hallward-Driemeier M. Understanding the investment climate. *Finance & Development*. 2005. № 3. P. 40–43.
2. Головне управління статистики у Закарпатській області. URL : <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/zez/index.html> (дата звернення: 15.11.2019).
3. Інвестування національної економіки : монографія / В.Г. Федоренко та ін. ; за ред. В.Г. Федоренка, М.П. Денисенка. Київ : ІПК ДСЗУ, 2011. 296 с.
4. Карпінський Б.А. Інвестиційний клімат України. *Фінанси України*. 2001. № 7. С. 139–148.
5. Коваленко С.О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 366–368.
6. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом : монографія. Київ : Лібра, 2002. 472 с.
7. Сковорцов І.Б. Ефективність інвестиційного процесу: методологія, методи і практика. Львів : Львівська політехніка, 2003. 311 с.
8. Управління зовнішньоекономічних зв'язків, інвестицій та транскордонного співробітництва Закарпатської облдержадміністрації. URL : <http://zakzez.com/> (дата звернення: 15.11.2019).
9. Федоренко В.Г., Денисенко М.П., Воронкова Т.Є. Державна підтримка інвестиційної діяльності в Україні. *Економіка та держава*. 2011. № 2. С. 48–49.
10. Федорчак О.Є. Основні підходи до наукового визначення інвестиційного клімату. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1/2(46/47). Ч. 1. С. 162–169.

**REFERENCES:**

1. Smith W., Hallward-Driemeier M. (2005) Understanding the investment climate. *Finance & Development*, no. 3, pp. 40-43.
2. Holovne upravlinnia statystyky u Zakarpatskii oblasti (2019) Main Department of Statistics in the Transcarpathian region. Available at: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/zez/index.html> (accessed: 15.11.2019).
3. Fedorenko V.Gh., Denysenko M.P. (ed.) (2011) *Investuvannia natsionalnoi ekonomiky* [Investing in the national economy]. Kyiv: IPK DSZU. (in Ukrainian)
4. Karpynskiy B. A. (2001) Investytsiinyi klimat Ukrainy [Investment climate of Ukraine]. *Finance of Ukraine*, no. 7, pp. 139-148.
5. Kovalenko S. O. (2012) Investytsiinyi klimat v Ukraini ta napriamy yoho pokrashchennia [Investment climate in Ukraine and directions for its improvement]. *Bulletin of Economics of Transport and Industry*, no. 38, pp. 366-368.
6. Peresada A. A. (2002) *Upravlinnia investytsiinyim protsesom* [Investment process management]. Kyiv: Libra. (in Ukrainian)
7. Skvortsov I. B. (2003) *Efektivnist investytsiinoho protsesu: metodolohiia, metody i praktyka* [Investment process efficiency: methodology, methods and practice]. Lviv: Publishing House of Lviv Polytechnic National University. (in Ukrainian)
8. Upravlinnia zovnishnoekonomichnykh zviazkiv, investytsii ta transkordonnoho spivrobitnytstva Zakarpatskoi obldershadministratsii (2019) Department of Foreign Economic Relations, Investments and Cross-Border Cooperation of Transcarpathian Regional State Administration. Available at: <http://zakzez.com/> (accessed: 15.11.2019).
9. Fedorenko V. Gh., Denysenko M. P., Voronkova T. Ye. (2011) Derzhavna pidtrymka investytsiinoi diialnosti v Ukraini [State support for investment activity in Ukraine]. *Economy and the state*, no. 2, pp. 48-49.
10. Fedorchak O. Ye. (2016) Osnovni pidkhody do naukovoho vyznachennia investytsiinoho klimatu [Basic approaches to the scientific definition of the investment climate]. *Public administration efficiency*, vol. 1/2 (46/47), no. 1, pp. 162-169.